

Θούριος
(Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής)
{απόσπασμα}

Ως πότε παλικάρια να ζούμεν στα στενά,
Μονάχοι σα λιοντάρια, σταις ράχαις στα βουνά;

Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπωμεν κλαδιά,
Να φεύγωμ' απ' τον Κόσμον, για την πικρή σκλαβιά.

Να χάνωμεν αδέρφια, Πατρίδα, και Γονείς,
Τους φίλους, τα παιδιά μας, κι' όλους τους συγγενείς.

Καλλιώ 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
Παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά, και φυλακή.

Τι σ' ωφελεί αν ζήσης, και είσαι στη σκλαβιά,
Στοχάσου πως σε ψένουν καθ' ώραν στη φωτιά.

Βεζύρης, Δραγουμάνος, Αφέντης κι αν σταθής,
Ο Τύραννος αδίκως, σε κάμει να χαθής.

Δουλεύεις όλ' ημέρα, σε ό,τι κι αν σοι πη,
Κι' αυτός πασχίζει πάλιν, το αίμα σου να πιη.

Ο Σούτζος, κι' ο Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβής,
Γγίκας, και Μαυρογένης, καθρέπτης, είν' να ιδής.

Ανδρείοι Καπετάνοι, Παπάδες, λαϊκοί,
Σκοτώθηκαν κι' Αγάδες, με άδικον σπαθί.

Κι αμέτρητ' άλλοι τόσοι, και Τούρκοι, και Ρωμιοί,
Ζωήν, και πλούτον χάνουν, χωρίς καμμιά 'φορμή.

Ελάτε μ' έναν ζήλον, σε τούτον τον καιρόν,
Να κάμωμεν τον όρκον, επάνω στον Σταυρόν.

Συμβούλους προκομμένους, με πατριωτισμόν,
Να βάλλωμεν εις όλα, να δίδουν ορισμόν.

Οι νόμοι νάν' ο πρώτος, και μόνος οδηγός,
Και της πατρίδος ένας, να γένη Αρχηγός.

Γιατί κ' η αναρχία, ομοιάζει την σκλαβιά,
Να ζούμε σα θηρία, είν' πλιο σκληρή φωτιά.

Και τότε με τα χέρια, ψηλά στον Ουρανόν,
Ας πούμ' απ' την καρδιά μας, ετούτα στον Θεόν.

Εμπρός! (Κωστής Παλαμάς)

Εμπρός! Ολόρθοι, ατρόμαχτοι.
Μαυρίλα. Αστροπελέκι.
Μα το σπαθί γοργάστραψε,
και νά! η βροντή τουφέκι!

Στον Πίντο απ' τον Ταϋγκετο,
και στα Μπαλκάνια, ως πέρα,
μια η φλόγα, μια η φοβέρα,
κι ένας ο νους. Εμπρός!

Εμπρός, αδέρφια, ατράνταχτοι!
Κι αν πέφτει αστροπελέκι,
να! το σπαθί γοργάστραψε,
βρόντησε το τουφέκι.

Κρήτη, ο Μωριάς, η Ρούμελη,
εμπρός! η Ελλάδα λάμπει,
αχολογάν οι κάμποι,
καΐνε οι καρδιές. Εμπρός!

Παπαφλέσσας (Νίκος Μαραγκός)

Φλογάτη η σκέψη μου γυρνάει σε σένα
πολέμαρχε, πανάξιε ρασσοφόρε,
κι απ' τη λεβέντισσα γενιά του Εικοσιένα,
πελώριε γυπαητέ, τροπαιοφόρε.

Σαν του βοριά την άγρια ανεμοζάλη
πρόλαβες με την πύρινη ρομφαία
να κρούσεις του τυράννου το κεφάλι
θανατερής οργής, βροντή μοιραία.

Κι όταν η Αραπιά μπήκε στη χώρα,
ν' απλώσει τη φωτιά πέρα ως πέρα,
σίφουνas ξεσηκώθηκες και μόρα
κι έπεσες με τα στήθια στο Μανιάκι,
κρατώντας την ατίμητη παντιέρα,
που δόξασαν Κανάρηδες και Διάκοι.

**Το Ελληνόπουλο
(Βίκτωρ Ουγκώ σε μετάφραση Κωστή Παλαμά)**

Τούρκοι διαβήκαν, χαλασμός, θάνατος πέρα ως πέρα.
Η Χίο, τ'όμορφο νησί, μαύρη απομένει ξέρα,
με τα κρασιά, με τα δεντρά
τ' αρχοντονήσι, που βουνά και σπίτια και λαγκάδια
και στο χορό τις λυγερές καμιά φορά τα βράδια
καθρέφτιζε μεσ' τα νερά.

Ερμιά παντού. Μα κοίταξε κι απάνου εκεί στο βράχο,
στου κάστρου τα χαλάσματα κάποιο παιδί μονάχο
κάθεται, σκύβει θλιβερά
το κεφαλάκι, στήριγμα και σκέπη του απομένει
μόνο μιαν άσπρη αγράμπελη σαν αυτό ξεχασμένη
μες την αφάνταστη φθορά.

-Φτωχό παιδί, που κάθεσαι ξυπόλυτο στις ράχες
για να μην κλαις λυπητερά, τ' ήθελες τάχα να 'χες
για να τα ιδώ τα θαλασσά
ματάκια σου ν'αστράφουνε, να ξαστερώσουν πάλι
και να σηκώσεις χαρωπά σαν πρώτα το κεφάλι
με τα μαλλάκια τα χρυσά;

Τι θέλεις άτυχο παιδί, τι θέλεις να σου δώσω
για να τα πλέξεις ξέγνοιαστα, για να τα καμαρώσω
ριχτά στους ώμους σου πλατιά
μαλλάκια, που του ψαλιδιού δεν τάχει αγγίξει η κόψη
και σκόρπια στη δροσάτη σου τριγύρω γέρνουν όψη
και σαν την κλαίουσα την ιτιά;

Σαν τι μπορούσε να σου διώξει τάχα το μαράζι;
Μήπως το κρίνο απ' το Ιράν που του ματιού σου μοιάζει;
Μην ο καρπός απ' το δεντρί
που μες στη μουσουλμανική παράδεισο φυτρώνει,
κι έν' άλογο χρόνια εκατό κι αν πηλαλάει, δε σώνει
μες απ' τον ίσκιο του να βγει;

Μην το πουλί που κελαηδάει στο δάσος νύχτα μέρα
και με τη γλύκα του περνάει και ντέφι και φλογέρα;
Τι θες κι απ' όλα τ' αγαθά
τούτα; Πες. Τ' άνθος, τον καρπό; Θες το πουλί;
-Διαβάτη,
μου κράζει το Ελληνόπουλο με το γαλάζιο μάτι:
Βόλια, μπαρούτι θέλω, να!

Επέσανε τα Γιάννενα (Αριστοτέλη Βαλαωρίτη)

Επέσανε τα Γιάννενα, σιγά να κοιμηθούνε,
εσβήσανε τα φώτα τους, εκλείσανε τα μάτια.
Η μάνα σφίγγει το παιδί βαθιά στην αγκαλιά της,
γιατί είναι χρόνοι δίσεχτοι και τρέμει μην το χάσει.
Τραγούδι δεν ακούγεται, ψυχή δεν ανασαίνει.
Ο ύπνος είναι θάνατος και μνήμα το κρεβάτι,
κι η χώρα κοιμητήριο κι η νύχτα ρημοκλήσι.
Άγρυπνος ο Αλη-πασάς, ακόμη δε νυστάζει,
κι εις ένα δέρμα λιονταριού βρίσκεται ξαπλωμένος.
Το μέτωπό του είναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
και το 'βαλεν αντίστυλο το χέρι του, μην πέσει.
Χαϊδεύει με τα δάχτυλα τα κάτασπρά του γένια,
που σέρνονται στου λιονταριού τη φοβερή τη χαίτη.
Αγκαλιασμένα τα θεριά, σου φαίνονται πως έχουν
ένα κορμί δικέφαλο, το μάτι δε γνωρίζει
ποιο τάχα ναν' το ζωντανό και ποιο το σκοτωμένο.

Η Νίκη (Κωστής Παλαμάς)

Εδώ στο Ελληνικό το χώμα, το στοιχειωμένο και ιερό,
που το ίδιο χώμα μένει ακόμα απ' τον αρχαίο τον καιρό,

στο χώμα τούτο πάντα ανθούνε κι έχουν αθάνατη ζωή
και μας θαμπώνουν, μας μεθούνε νεράιδες, ήρωες, θεοί.

Εδώ στο Ελληνικό το χώμα, το στοιχειωμένο κι ιερό,
που το ίδιο χώμα μένει ακόμα απ' τον αρχαίο τον καιρό,

Είδα τη Νίκη τη μεγάλη, τη Νίκη τη παντοτινή,
την είδα εμπρός μου να προβάλλει με φορεσιά ολοφωτεινή.

Ο Φακής (Βασίλης Ρώτας)

Εμπρός, ένα δυο, προσοχή!
Εμένα με λένε Φακή.
Κορμί κορδωμένο,
μουστάκι στριμμένο,
γαλόνια χρυσά και σπαθί.

Χαιρέτα με γη και ουρανέ,
τα μάτια σας όλοι σε με!
Σε κάθε μου βήμα μου κάνουν το σχήμα
κι εγώ δε λυγίζω ποτέ!

Η σάλπιγγα τα-ρα τα-τα.
σπαθί και ντουφέκι χτυπά,
μπαμ μπουμ το κανόνι,
μπουμ μπαμ το τρομπόνι.

Ποιός βγαίνει σε μένα μπροστά;
Γυρεύω παντού τον εχτρό.
Κι ας ειν' αντρειωμένοι σωρό,
γιγάντοι και δράκοι,
θεριά με φαρμάκι,
καπνός μόλις πρόλαβα εγώ.

Μονάχα ξαφνιάζομαι-ωχού!
τρομάζω απ' τους ίσκιους-χουχού!
Ένα φύσημα αγέρα,
κι ας είναι και ημέρα,
μου παίρνει κι αντρεία και νου.

*

Ο θάνατος του κλέφτη (Ιούλιος Τυπάλδος)

Έχετε γεια, ψηλά βουνά και κρυσταλλένιες βρύσες,
χαράματα με τις δροσιές, νύχτες με το φεγγάρι,
και σεις, μαύρα κλεφτόπουλα, που στην Τουρκιά ετρομάξατε!
Αρρώστια δε με πλάκωσε και πηαίνω να πεθάνω,
κι αν πάρει βόλι το κορμί, πάλι, η ψυχή απομένει.
Μαύρο πουλάκι θα γενώ, μαύρο χελιδονάκι,
να 'ρθω το γλυκοχάραμα να ιδώ που πολεμάτε,
και σα σχολάσει ο πόλεμος κι εβγεί τ' αχνό φεγγάρι,

πάλι θε να ῥθω να σταθώ σ' ένα κυπαρισσάκι
τα λίγα τα κλεφτόπουλα, που βρω στη γη να κλάψω,
μέσα στις νύχτας την ερμιά, στον ύπνο που κοιμούνται,
Ν' ακούσουν οι μανάδες τους να τα μοιρολογήσουν.
-Για ιδές η θύρα του Πασά, και πάψε το τραγούδι!
Έχετε γεια, ψηλά βουνά, τρεχούμενα ποτάμια.
Αδέρφια, να με θάψετε σε μια ψηλή ραχούλα,
ν' ακούω τ' αηδόνια που ῥχονται και φέρνουν τον Απρίλη.

25η Μαρτίου 1821 (Στέλιος Σπεράντσας)

Ακρίτα της Ευρώπης τους πυλώνες
η Μοίρα σ' έχει τάξει, Μάννα Ελλάδα,
τη λευτεριά να διαφεντεύεις στους αιώνες.
Χαρά σου, όταν Φειδίες με λαμπεράδα
στη γη σου πελεκούνε Παρθενώνες
κι Αισχύλοι ανάβουν θεία ανέσπερη λαμπάδα.

Μα ο πόνος σου βαθύς, όταν βαραίνει
τυράννων μαύρη σκιά τ' άγιο σου χώμα
και της ελπίδας τους ανθούς αργομαραίνει.
Κακό όμοιο εκράτει κάποτε -κι ακόμα
πιο ασήκωτο- την όψη σου θλιμμένη.
Κι ήταν πικρόχολο, που σώπαινε το στόμα

Μια αυγή όμως -της φυλής την αμαρτία
το πλήρωμα του χρόνου είχε ξεπλύνει-
το βλέμμα ρίχνοντας στην που έσβηνεν εστία,
Τινάχτεις, Κι ήταν Μάρτης, οι άσπροι κρίνοι
ευώδιαζαν. Τινάχτεις την αιτία
για να μετρήσεις του κακού, που φρένα λύνει

Κι ως στάθηκες ψηλά στο μετερίζι,
με ορμή, που ξεπερνούσε και του ανέμου,
το κοφτερό έσυρες σπαθί σου, που σπιθίζει.
Και φώναξες τρανά: «Καιρός πολέμου.
Με ανθούς του ονείρου η γη ξαναγεμίζει.
Ανάστα τώρα με την άνοιξη, λαέ μου».

Ελεύθεροι πολιορκημένοι (Διονύσιος Σολωμός) (απόσπασμα από το Β' σχεδιάσμα)

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει·
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα καί κλαίει:

«Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω γω στο χέρι;
οπού συ μου 'γίνες βαρύ κι ο Αγαρηνός το ξέρει».

Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε
κι οσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε.
Και μες τη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι,
κι' ολόλευκο εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη.

Και μες της λίμνης τα νερά, οπ' έφθασε μ' ασπούδα
έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα.
Που ευώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο
το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα γλυκιά κ' εκείνο.

Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη,
η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι
Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κρένει:
όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.

Ο Δήμος και το καριοφύλι του (Αριστοτέλης Βαλαωρίτης)

Εγέρασα, μωρέ παιδιά. Πενήντα χρόνους κλέφτης
τον ύπνο δεν εχόρτασα, και τωρ' αποσταμένος
θέλω να πάω να κοιμηθώ. Εστέρεψ' η καρδιά μου.
Βρύση το αίμα το 'χυσα, σταλαματιά δε μένει.

Θέλω να πάω να κοιμηθώ. Κόψτε κλαρί απ' το λόγγο
να 'ναι χλωρό και δροσερό, να 'ναι ανθούς γεμάτο,
και στρώσε το κρεβάτι μου και βάλτε με να πέσω.

Ποιος ξέρει απ' το μνήμα μου τι δένδρο θα φυτρώσει!
Κι αν ξεφυτρώσει πλάτανος, στον ίσκιο του από κάτω
θα 'ρχονται τα κλεφτόπουλα τ' άρματα να κρεμάνε.
Να τραγουδούν τα νιάτα μου και την παλικάριά μου.
Κι αν κυπαρίσσι όμορφο και μαυροφορεμένο,
θα 'ρχονται τα κλεφτόπουλα τα μήλα να μου παίρνουν,
να πλέουν τις λαβωματιές, το Δήμο να σχωράνε.

Έφαγ' η φλόγα τ' άρματα, οι χρόνοι την ανδριά μου.
Έρθε κι εμένα η ώρα μου. Παιδιά μου, μη με κλάψτε.
Τ' ανδρειωμένου ο θάνατος δίνει ζωή στη νιότη.
Σταθήτ' εδώ τριγύρω μου, σταθήτ' εδώ σιμά μου,
τα μάτια να μου κλείσετε, να πάρτε την ευχή μου.
Κι έν' από σας το νιώτερο ας ανεβεί τη ράχη,
Ας πάρει το τουφέκι μου, τ' άξιο μου καριοφύλι.
Κι ας μου το ρίξει τρεις φορές και τρεις φορές ας σκούξει.

«Ο Γέρο Δήμος πέθανε, ο Γέρο Δήμος πάει».
Θ' αναστενάξ' η λαγκαδιά, θα να βογγύξει ο βράχος
θα βαργομήσουν τα στοιχειά, οι βρύσες θα θολώσουν
και τ' αγεράκι του βουνού, όπου περνά δροσάτο,
θα ξεψυχήσει θα σβηστεί θα ρίξει τα φτερά του,
για να μη πάρει τη βοή άθελα και τη φέρει
και τήνε μάθει ο Όλυμπος και την ακούσει ο Πίνδος
και λιώσουνε τα χιόνια τους και ξεραθούν οι λόγγοι.

Τρέχα, παιδί μου, γλήγορα, τρέχα ψηλά στη ράχη
και ρίξε το τουφέκι μου. Στον ύπνο μου επάνω
θέλω για ύστερη φορά ν' ακούσω τη βοή του.
Έτρεξε το κλεφτόπουλο σαν νά 'τανε ζαρκάδι,
ψηλά στη ράχη του βουνού και τρεις φορές φωνάζει

«Ο Γέρο Δήμος πέθανε, ο Γέρο Δήμος πάει».
Κι εκεί που αντιβοούσανε οι βράχοι, τα λαγκάδια
ρίχνει την πρώτη τουφεκιά, κι έπειτα δευτερώνει.
Στην τρίτη και την ύστερη, τ' άξο το καριοφύλι
βροντά, μουγκρίζει σαν θεριό, τα σωθικά του ανοίγει,
φεύγει απ' τα χέρια, σέρνεται στο χώμα λαβωμένο,
πέφτει απ' του βράχου το γκρεμό, χάνεται, πάει, πάει.
Άκουσ' ο Δήμος τη βοή μες στο βαθύ τον ύπνο,
τ' αχνό του χείλι εγέλασε, εσταύρωσε τα χέρια...

«Ο Γέρο Δήμος πέθανε, ο Γέρο Δήμος πάει».
Τ' ανδρειωμένου η ψυχή του φοβερού του Κλέφτη
με τη βοή του τουφεκιού στα σύγνεφ' απαντιέται
αδερφικά αγκαλιάζονται, χάνονται, σβήνεται, πάνε.

Ο βράχος και το κύμα (Βαλαωρίτης Αριστοτέλης)

«Μέριασε, βράχε, να διαβώ!» το κύμα ανδρειωμένο
λέγει στην πέτρα του γιαλού θολό, μελανιασμένο.
«Μέριασε! μες τα στήθη μου, που 'σαν νεκρά και κρύα
μαύρος βοριάς εφώλιασε και μαύρη τρικυμία.

Αφρούς δεν έχω γι' άρματα, κούφια βοή γι' αντάρα,
έχω ποτάμι αίματα, με θέριεψε η κατάρρα
του κόσμου, που βαρέθηκε, του κόσμου που 'πε τώρα:
«Βράχε, θα πέσεις, έφτασεν η φοβερή σου η ώρα!»

Όταν ερχόμουναι σιγά, δειλό, παραδαρμένο,
και σούγλυφα και σούπλενα τα πόδια δουλωμένο,
περήφανα μ' κοιτάζεις και φώναζες του κόσμου,
να δει την καταφρόνεση που πάθαινε ο αφρός μου.

Κι αντίς εγώ κρυφά κρυφά, εκεί που σ' εφιλούσα,
μέρα και νύχτα σ' έσκαφτα τη σάρκα σου εδαγκούσα
και την πληγή που σ' άνοιγα, το λάκκο πούθε κάμω,
με φύκη τον επλάκωνα, τον έκρυβα στον άμμο

Σκύψε να ιδείς τη ρίζα σου στις θάλασσας τα βύθη,
τα θέμελά σου τα 'φαγα, σ' έκαμα κουφολίθι
Μέριασε, βράχε, να διαβώ! Του δούλου το ποδάρι
θα σε πατήσει στο λαιμό...Εξύπνησα λιοντάρι...»

Ο βράχος κοιμότουνε. Στην καταχνιά κρυμμένος,
ανίσθητος σου φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
Του φώτιζαν το μέτωπο, σχισμένο από ρυτίδες,
του φεγγαριού, που 'ταν χλωμό, μισόσβηστες αχτίδες.

Ολόγυρα του ονείρατα, κατάρες ανεμίζουν
και στον ανεμοστρόβιλο φαντάσματα αρμενίζουν,
καθώς ανεμοδέρνουνε και φτεροθορυβούνε
τη δυσωδία του νεκρού τα όρνια αν μυριστούνε.

Το μούγκρισμα του κύματος, την άσπλαχνη φοβέρα,
χίλιες φορές την άκουσεν ο βράχος στον αθέρα
ν' αντιβοά τρομαχτικά χωρίς καν να ξυπνήσει,
και σήμερα ανατρίχιασε, λες θα λιγοψυχήσει.

«Κύμα, τι θέλεις από με και τι με φοβερίζεις;
Ποιος είσαι συ κι ετόλμησες, αντί να με δροσίξεις,

αντί με το τραγούδι σου τον ύπνο μου να ευφραίνεις,
και με τα κρύα σου νερά τη φτέρνα μου να πλένεις,

εμπρός μου στέκεις φοβερό, μ' αφρούς στεφανωμένο;
Όποιος κι αν είσαι μάθε το, εύκολα δεν πεθαίνω!»
«Βράχε, με λένε Εκδίκηση. Μ' επότισεν ο χρόνος
χολή και καταφρόνηση. Μ' ανάθρεψεν ο πόνος.

Ήμουνα δάκρυ μια φορά και τώρα κοιτάξέ με,
έγινα θάλασσα πλατιά, πέσε, προσκύνησέ με.
Εδώ μέσα στα σπλάχνα μου, βλέπεις, δεν έχω φύκη,
σέρνω ένα σύγνεφο ψυχές, ερμιά και καταδίκη,

ξύπνησε τώρα, σε ζητούν του άδη μου τ' αχνάρια...
Μ' έκαμες ξυλοκρέβατο... Με φόρτωσες κουφάρια...
Σε ξένους μ' έριξες γιαλούς... Το ψυχομάχημά μου
το περιέλασαν πολλοί και τα πατήματά μου

τα φαρμακέψανε κρυφά με την ελεημοσύνη.
Μέριασε βράχε, να διαβώ, επέρασε η γαλήνη,
καταποτήρας είμαι εγώ, ο άσπονδος εχθρός σου,
γίγαντας στέκω εμπρός σου!»

Ο βράχος εβουβάθηκε. Το κύμα στην ορμή του
εκαταπόντησε μεμιάς το κούφιο το κορμί του.
Χάνεται μες την άβυσσο, τρίβεται, σβήνεται, λιώνει
σα να 'ταν από χιόνι

Επάνωθέ του εβόγγιζε για λίγο αγριεμένη
η θάλασσα κι εκλείστηκε. Τώρα δεν απομένει
στον τόπο που 'ταν το στοιχειό, κανείς παρά το κύμα,
που παίζει γαλανόλευκο επάνω από το μνήμα.

Του ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Θρήνος μεγάλος γίνεται μέσα στο Μεσολόγγι
το Μάρκο παν στην εκκλησιά, το Μάρκο παν στον τάφο.

΄ξήντα παπάδες παν μπροστά και δέκα δεσποτάδες
κι από μεριά Σουλιώτισσες τονε μοιρολογάνε.

Κι ο γερο-Νότης κάθονταν στου Μάρκου το κεφάλι
κι όλο του Μάρκου ν' έλεγε κι όλο του Μάρκου λέει:
«Για σήκω απάνω Μάρκο μου, και μη βαριοκοιμάσαι.»

Κι αν' ο Βάλτος επροσκύνησε κι όλο το Ξηρομέρι.
Το Μεσολόγγι απόμεινε, δε θέλ' να προσκυνήσει.
Στεργιάς το δέρνει ο Κιουταχής κι ο Αράπης του πελάγου.

Κι ο Μάρκος αποκρίθηκε, μ' όσο κι αν ημπορούσε.
«Δεν μπορώ ο μαύρος να σταθώ, να σηκωθώ, να κάτσω
γιατί έχω βόλι στην καρδιά, στο πρόσωπο σκοτάδι.»

Του ΔΡΑΜΑΛΗ

Φύσα, μαϊστρο δροσερέ κι αέρα του πελάγου
να πας τα χαιρετίσματα στου Δράμαλη τη μάνα.

Της Ρούμελης οι μπέηδες του Δράμαλη οι αγάδες
στο Δερβενάκι κείτονται στο χώμα ξαπλωμένοι.

Στρώμα 'χουνε τη μαύρη γης, προσκέφαλα λιθάρια
και γι' απανωσκεπάσματα του φεγγαριού τη λάμψη.

Κι ένα πουλάκι πέρασε και το συγγορωτάνε:
-Πουλί πώς πάει ο πόλεμος το κλέφτικο ντουφέκι;
-Μπροστά πάει ο Νικηταράς, πίσω ο Κολοκοτρώνης
και παραπίσω οι Έλληνες με τα σπαθιά στα χέρια.

Γράμματα πάνε κι έρχονται στων μπέηδων τα σπίτια.
Κλαίνε τ' αχούρια γι' άλογα και τα τζαμιά για Τούρκους
κλαίνε μανούλες για παιδιά, γυναίκες για τους άντρες.

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Στο μικρό εξωκκλησάκι
στην Αγία Παρασκευή
πάει το μικρό παιδάκι
με το φόβο στην ψυχή.

Με προφύλαξη μεγάλη
μην τουρκιά το καταλάβει
τρέχει στο ερημοκλήσι
σαν ο ήλιος πάει να δύσει.

Ο σεβάσμιος παπάς
που 'ν και δάσκαλος μαζί
τους μιλάει για τα παλιά
για τα χρόνια τα καλά.

ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΡΑ

Τα χρόνια δύσκολα, σκληρά. Βαριά η σκλαβιά και μαύρη.
Κλαίει πικρά η αδούλωτη ελληνική ψυχή.
Μόνο στη σκέψη της κρυφά, μέσα η ελπίδα λάμπει
του Γένους η Ανάσταση πως πάλι θε να 'ρθεί.

Της ΛΕΝΩΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Όλες οι καπετάνισσες από το Κακοσούλι
όλες την Άρτα πέρασαν, τα Γιάννινα τις πάνε
σκλαβώθηκαν οι αρφανές, σκλαβώθηκαν οι μαύρες
κι η Λένω δεν επέρασε δεν την επήραν σκλάβα.

Μόν' πήρε δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια,
σέρνει τουφέκι σισανέ κι εγγλέζικα κουμπούρια,
έχει και στη μεσούλα της σπαθί μαλαματένιο.
Πέντε Τούρκοι την κυνηγούν, πέντε τζοχανταραίοι.

«Τούρκοι, για μην παιδεύεστε, μην έρχεστε σιμά μου,
σέρνω φουσέκια στην ποδιά και βόλια στις μπαλάσκες.
-Κόρη, για ρίξε τ' άρματα, γλίτωσε τη ζωή σου.
-Τι λέτε, μωρ' παλιότουρκοι και σεις παλιοζαγάρια;
Εγώ είμαι η Λένω Μπότσαρη, η αδερφή του Γιάννη
και ζωντανή δεν πιάνουμαι εις των Τουρκών τα χέρια.»

ΤΑ ΕΥΖΩΝΑΚΙΑ

Στην Αγιά Σοφιά αγνάντια βλέπω τα ευζωνάκια.

Τα ευζωνάκια τα καημένα στους πολέμους μαυρισμένα (2)

κλέφτικο χορό χορεύουν και τ' αντίπερα αγναντεύουν.

Κι αγναντεύοντας την πόλη τραγουδούν και λένε: (2)

Τούτοι είν' οι χρυσοί της θόλοι, αχ κατακαημένη πόλη

να η μεγάλη εκκλησιά μας, πάλι θα γενεί δικιά μας.

Στην κυρά τη Δέσποινά μας πες να μη λυπάται

στις εικόνες να μη κλαίνε, τα Ευζωνάκια μας το λένε. (2)

Κι ο παπάς που 'ναι κλεισμένος μέσα στ' Άγιο Βήμα

τα Ευζωνάκια δε θ' αργήσει, να 'βγει να τα κοινωνήσει

και σε λίγο βγαίνουν τ' Άγια μέσα σε μυρτιές και βάγια. (2)

ΣΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ

Αθάνατοι νεκροί

υπόσχεση σας δίνουμε

πως αν θα χρειαστεί

αντάξιοι θα γίνουμε.

Η Λευτεριά περήφανη

στον τόπο μας θα μείνει.

Το λέμε να το μάθουνε

όλοι εχθροί και φίλοι.

Σήμερα έχω μια χαρά,

σήμερα έχω μια χαρά!

ήρθε κι εμένα η σειρά

να γίνω τσολιαδάκι.

Για της Πατρίδας τη γιορτή

να η φουστανέλα η λευκή,

το κόκκινο φεσάκι!

Λεβέντικα θα περπατώ

με τι καμάρι θα κρατώ

τη γαλανή σημαία.

Και τα χεράκια θα χτυπώ

για σε που τόσο αγαπώ,

Πατρίδα μου ωραία!

ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

Απ' όλες τις πατρίδες
εσύ 'σαι η πιο τρανή,
Ελλάδα μου ωραία,
Ελλάδα μου τρανή.

Όσοι κι αν ήρθαν χρόνοι
κι αν πέρασαν εχθροί,
εσύ πάντα θα μένεις
ορθή, πάντα ορθή!

Γιατί έχεις για παιδιά σου
τα πιο λαμπρά παιδιά,
που πολεμούν γενναία
για την Ελευθεριά!

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΛΟΓΓΟΥ

Έχε γεια καημένε κόσμε
έχε γεια γλυκιά ζωή, (2)

κι εσύ δύστυχη πατρίδα
έχε γεια παντοτινή. (2)

Έχετε γεια βρυσούλες, λόγγοι βουνά ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες κι εσείς Σουλιωτοπούλες.
Στη στεριά δε ζει το ψάρι
ούτ' ανθός στην αμμουδιά, (2)

κι οι Σουλιώτισσες δε ζούνε
δίχως την ελευθεριά. (2)

Έχετε γεια βρυσούλες, λόγγοι βουνά ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

Βαριά του κλέφτη η καρδιά.
Βαριά και πικραμένη.
Τα στήθια του σκέτη φωτιά
τα μάτια αστροπελέκι.

Του Τούρκου χρόνια η σκιά
επάνω του βαραίνει.
Δεν την αντέχει άλλο πια
τούτη την καταφρόνια.

Σύντροφος μόνο η πίστη του
και φίλος το ντουφέκι.
Μαύρη η νύχτα στα βουνά
τον πνίγει το σκοτάδι.

Ακόμα και τα ζωντανά
τ' άγρια τα φοβίζει.
Τ' αποσταμένο του κορμί
έγειρε στο πλατάνι

να κοιμηθεί μία σταλιά
να πάρει μιαν ανάσα
και τ' όνειρο της Λευτεριάς
στον ύπνο του να ζήσει.

Ο ΗΡΩΑΣ

Μη με βλέπετε μικρό
έχω φλόγα στην καρδιά
κι αγαπώ πολύ πολύ
την Πατρίδα τη γλυκιά.

Ήρωας στα αληθινά
κάποια μέρα θα γενώ
κι αν η Ελλάδα χρειαστεί,
τ' άρματα θέλω να ζωστώ.

Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΟΡΙΑ

Ένα τραγούδι θα σας πω για το Λεβέντη,
τον ασπρομάλλη μας, το Γέρο του Μοριά
και βάλτε, αδέρφια μας, για να στηθεί το γλέντι
τριπολιτσιώτικο κρασί και ψησταριά.

Γεια και χαρά σας, Μοραΐτες αδελφοί
κι εσείς κοπέλες, γεια σας.
Τη Λευτεριά η Ελλάδα μας
χρωστάει στη λεβεντιά σας.

Τα όμορφα χρόνια, τα παλιά, να ξαναζήσουν
και στου Ταΰγετου την πιο ψηλή κορφή,
κει, των προγόνων οι σκιές χορό να στήσουν
και να τους λέει τ' αγέρι τούτη τη στρόφη:

Γεια και χαρά σας, Μοραΐτες αδελφοί,
που η μάνα αν δε σας γέννα
ούτ' Άγια Λαύρα θα 'χαμε
ούτε Εικοσιένα.

ΚΛΕΦΤΙΚΗ ΖΩΗ

Μαύρη μωρέ πικρή ειν' η ζωή που κάνουμε (2)
εμείς οι μαύροι κλέφτες, εμείς οι μαύροι κλέφτες. (2)
Όλη μωρέ, όλη μερούλα πόλεμο (2)
όλη μερούλα πόλεμο το βράδι καρπούλι (2)
με φό-μωρέ με φόβο τρώμε το ψωμί. (2)
Με φόβο τρώμε το ψωμί, με φόβο περπατάμε. (2)
Ποτέ μωρέ, ποτέ μας δεν αλλάζουμε (2)
ποτέ μας δεν αλλάζουμε και δεν ασπροφορούμε.

ΘΟΥΡΙΟΣ (του ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ)

Ως πότε παλικάρια, να ζούμεν στα στενά
μονάχοι σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπομεν κλαδιά,
να φεύγομ' απ' τον κόσμο, για την πικρή σκλαβιά;
Να χάνομεν αδέρφια, πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;
Κάλλιο 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!
Τι σ' ωφελεί αν ζήσεις και είσαι στη σκλαβιά;
Στοχάσου πως σε ψένουν κάθ' ώραν στη φωτιά.

Η ΜΙΚΡΗ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

Ω! πόσο χάρηκε η παιδική,
η αθώα μου καρδούλα
όταν μια μέρα η μαμά
με είπε Ελληνοπούλα.

Και ποια πατρίδα είν' αυτή
και ποια μεγάλη χώρα
που 'χει ένα τέτοιο ουρανό
κι ένα καθάριο ήλιο!

Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ

Της δόξας λάμπει γαλανό το φώς στη χώρα
γελούν οι κάμποι τραγουδούνε τα νερά.
Γιγάντων ίσκιος ηρωικοί ξυπνήστε τώρα
Στου λυτρωμού τη χρονογύριστη χαρά.

Το σάλπισμά μας πιο τρανό ας αντιλαλήσει
κι απ' το γλυκό της Άγιας Λαύρας ορθρινό,
πλατειά είν' η γη μας και το χώμα όπου κι ανθίσει
μια Λεφτεριά μοσχοβολά στον ουρανό

Κι όλα τα χέρια ας υψωθούν ανδρειωμένα
πο 'χουν τα σίδερα συντρίψει τα βαριά.
Να στήσουν τρόπαια λαμπρά του εικοσιένα
να θρονιαστή η Ελληνοπούλα η Λευτεριά.

ΕΠΕΣΑΝΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ (του Α. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ)

Επέσανε τα Γιάννενα, σιγά να κοιμηθούνε,
εσβήσανε τα φώτα τους, εκλείσανε τα μάτια.
Η μάνα σφίγγει το παιδί βαθιά στην αγκαλιά της,
γιατί είναι χρόνοι δίσεχτοι και τρέμει μην το χάσει.

Τραγούδι δεν ακούγεται, ψυχή δεν ανασαίνει.
Ο ύπνος είναι θάνατος και μνήμα το κρεβάτι,
κι η χώρα κοιμητήριο κι η νύχτα ρημοκλήσι.
Άγρυπνος ο Αλη-πασάς, ακόμη δε νυστάζει,

κι εις ένα δέρμα λιονταριού βρίσκεται ξαπλωμένος.
Το μέτωπό του είναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
και το 'βαλεν αντίστυλο το χέρι του, μην πέσει.
Χαϊδεύει με τα δάχτυλα τα κατάσπρά του γένια,

που σέρνονται στου λιονταριού τη φοβερή τη χαίτη.

Αγκαλιασμένα τα θεριά, σου φαίνονται πως έχουν
ένα κορμί δικέφαλο, το μάτι δε γνωρίζει
ποιο τάχα ναν' το ζωντανό και ποιο το σκοτωμένο.

ΕΛΛΑΔΑ

Δε χορταίνω να βλέπω τον ήλιο
που το φώς του σκορπάει στην πλάση,
δε χορταίνω να βλέπω τους κάμπους
τα βουνά τις πλαγιές και τα δάση.

Δε χορταίνω να βλέπω τα δέντρα
τις πηγές τη μικρή μας πλατεία,
δε χορταίνω να ζω ν' αναπνέω
στην ωραία αυτή Πολιτεία.

Δε χορταίνω να βλέπω ακρογιάλια
και πανώρια νησιά στην αράδα,
δε χορταίνω να βλέπω εσένα
ω! Πατρίδα Ελλάδα, Ελλάδα!

ΕΛΛΑΔΑ ΜΟΥ

Ελλάδα μου, πατρίδα μου
χώρα μου δοξασμένη
πατρίδα ηρώων και πηγή
ζωής στην οικουμένη

Σε χαιρετούν πατρίδα μου
απ' άκρη σ' άκρη όλοι
οι αιώνες που περάσανε
απ' το ωραίο σου κορμί.

Γιατί είσαι λεβεντογή
των Ακριταίων χώρα
Ελλάδα μου πατρίδα μου
Χώμα Αρχαίο, Ζωή.

ΕΘΝΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

Γιορτάζει η Πατρίδα
μεγάλη χαρά.
Σιμά η δόξα
μ' ολάσπρα φτερά.

Γιορτάζει η Πατρίδα
σε κάθε μεριά.
Μυρίζουν οι δάφνες
γελά η Λευτεριά.

Σ' αυτή τη γιορτή μας
ελάτε παιδιά.
Ψηλά τη σημαία
ψηλά την καρδιά.

ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Διπλή γιορτή διπλή χαρά την αγία τούτη μέρα
απ' άκρη σ' άκρη η χώρα μας στα γαλανά ντυμένη
της Λευτεριάς τα σήμαντρα ηχούνε στον αέρα
κι ο Γαβριήλ στην Παναγιά μήνυμα θείο φέρνει.

Είκοσι πέντε του Μαρτίου μέρα ευλογημένη
οι ουρανοί ανοίξανε κι έλαμψε όλη η γη
η Παναγιά γονατιστή ακούει θαμπωμένη
πως απ' αυτή θα γεννηθεί το θεϊκό Παιδί.

Διπλή γιορτή, διπλή χαρά, πανηγυρίζει η φύση
του λυτρωμού το μήνυμα χαρμόσυνα αντηχεί.
Ο αγώνας για τη Λευτεριά του σκλάβου έχει αρχίσει
και γιορτινά στολίστηκε ο ουρανός κι η γη.

ΓΛΥΚΟΧΑΡΑΖΕΙ Η ΧΑΡΑΥΓΗ

Γλυκοχαράζει η χαραυγή
και λάμπ' ο ουρανός κι η γη.
Φέρνει την ελευθεριά μας
και το τέλος της σκλαβιάς μας. (δισ)

Στα Βέρβαινα στα Δολιανά
γεια σου χαρά σου κλεφτουριά.
Στο Βαλτέτσι στο Λεβίδι
πέφτει αδιάκοπο λεπίδι. (δισ)

Κι από του Διάκου το σουβλί
φτιάχνει ο Κανάρης το δαυλί
κι ο Μιαούλης το τιμόνι
πες το κότσυφα κι αηδόνι. (δισ)

ΓΙΟΡΤΗ

Σήμερα χαρά μεγάλη
έχω μέσα στην καρδιά,
που γιορτάζει η Πατρίδα
κι η καλή μας Παναγιά.

Όλα τα μικρά παιδάκια
σήμερα έχουμε γιορτή,
ποίημα ή και τραγούδι
το καθένα μας θα πει.

ΑΓΙΑ ΜΕΡΑ ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ

Όλη η δόξα όλη η χάρη
άγια μέρα ξημερώνει,
και τη μνήμη σου το Έθνος
χαιρετά γονατιστό.
Και τα στήθη όλο φλόγα
με τον ήλιο σου πυρώνεις,
που χρυσός με περηφάνια
περπατεί στον ουρανό.
Στην Αγία Λαύρα τώρα
που χρυσές ακτίνες ρίχνει,
και του Θείου Ιεράρχη
χαιρετάει τη σκιά.

ΤΑ ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΑ

Μάνα μου τα, μάνα μου τα κλεφτόπουλα
Τρώνε και τραγουδάνε, άιντε πίνουν και γλεντάνε. (2)

Μα ένα μικρό μα ένα μικρό κλεφτόπουλο
δεν τρωει, δεν τραγουδάει, βái δεν πίνει δεν γλεντάει. (2)

Μόν' τ' άρματα, μόν' τ' άρματά του κοίταζε
του τουφεκιού του λειi “Γειά σου Κίτσο μου λεβέντη”. (2)

Πόσες φορές, πόσες φορές με γλίτωσες
απ' των εχθρών τα χέρια κι απ' των Τούρκων τα μαχαίρια. (2).

Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ

Πάνω στα κάστρα σα θεά πανώρια η Ελευθερία
κρατά στα χέρια λάβαρο και λάμπει η ματιά
κι εκεί στα εικονίσματα η Παναγία η Μαρία
το μήνυμα της Γέννησης δέχεται με χαρά.

Στο ιερό μας σύμβολο τη γαλανή Σημαία
της λευτεριάς τα χρώματα σμίγουν αρμονικά
και της αγάπης σήμαντρα ηχούνε στον αιθέρα.
Γιορτάζει η Πατρίδα μας, γιορτάζει η Παναγία.

Το «Χαίρε Αειπάρθενε» ψαλμός και μελωδία
κι οι παιάνες που ηχούν ύμνος στη Λευτεριά
χαμογελά στην εκκλησιά γλυκά η Παναγία
κι η Ελλάδα ντύθηκε γαλάζια φορεσιά.